

Fons Europeu de Defensa

La voluntat de la UE d'incrementar la seva despesa militar i afavorir el sector armamentista

Autoria: Teresa de Fortuny · Xavier Bohigas

La Comissió Europea va anunciar el 2016 la intenció de la UE d'implementar un Fons per a finançar la investigació i desenvolupament de productes i tecnologia militars. El Fons estarà dotat amb 13.000 milions d'euros dels pressupostos de la Unió per al període 2021-2027. A més està previst que, en els projectes de desenvolupament, els Estats membres es comprometin a aportar el 80% dels costos. S'estima que la suma dels recursos procedents del pressupost comunitari i els recursos procedents dels pressupostos estatals dels Estats membres, sobrepasarà els 50.000 milions d'euros. La indústria europea de defensa i seguretat i centres d'investigació militar seran els que duran a terme aquesta investigació i es beneficiaran de les subvencions del Fons. Serà la primera vegada que la UE destinarà recursos a la investigació estrictament militar.

En la decisió d'implementar aquest Fons ha tingut un paper cabdal el sector industrial europeu de defensa. El 2015 la Comissió Europea va crear un Grup de Personalitats amb la missió d'assessorar sobre investigació militar, amb una representació important d'aquest sector. La proposta del Fons va sorgir d'aquest Grup de Personalitats. És un procés anàleg al que, en la passada dècada, va desembocar en programes europeus de finançament de recerca en seguretat.

Un cop ultimats els projectes de recerca i desenvolupament, la indústria de defensa quedarà en possessió dels productes i tecnologia resultants i es lucrarà amb la seva venda.

La implementació del Fons suposarà un increment substancial de la despesa militar a Europa. D'una banda, la UE aportarà recursos del pressupost comunitari. D'altra banda, els Estats membres cofinançaran els projectes de desenvolupament i a més, es comprometen a comprar els productes resultants.

ÍNDEX

Introducció	2
"Precursors" del Fons	2
El Fons	10
Conclusions i reflexions finals	16

INTRODUCCIÓ

Jean-Claude Juncker, president de la Comissió Europea, en la seva declaració sobre l'Estat de la Unió de 2016, va fer pública la intenció de la UE de promoure i finançar la investigació militar i va anunciar la creació d'un Fons Europeu de Defensa (el Fons).

La Comissió, però, ja hi treballava des de temps enrere. El 2015 la Comissària europea de Mercat Intern i Indústria, Elżbieta Bieńkowska, va crear un Grup de Personalitats (GoP) d'assessorament sobre recerca en defensa. Dels 16 membres, set eren els presidents d'empreses d'armament (Indra, MBA, Saab, Airbus, BAE Systems, Leonardo, Liebherr-Aerospace), dos eren els presidents de centres de recerca militar (Fraunhofer-Gesellschaft i TNO), un era el director d'un institut d'estudis internacionals (Finnish Institute of International Affairs) i 6 eren polítics europeus. Aquest GoP va presentar el 2016 un informe en què recomanava la implementació d'un programa d'investigació en defensa amb l'objectiu de promoure una base tecnològica i industrial de la defensa europea. Aquest programa s'integraria en el Marc Financer o Plurianual 2021-2027. La Comissió Europea va assumir una bona part d'aquestes recomanacions en aspectes com el nivell de finançament, la propietat intel·lectual, un mercat garantit i, des de 2021, un programa de finançament molt ben dotat.

“PRECURSORS” DEL FONS

Dins l'actual període pressupostari de la UE, que finalitza el 2020, ja s'estan implementant dues etapes preliminars d'aquest Fons de Defensa. Són l'Acció Preparatòria sobre Investigació en Defensa (*Preparatory Action on Defence Research*, PADR), que abraça el període 2017-2019 i el Programa Europeu de Desenvolupament Industrial en matèria de Defensa (*European Defence Industrial Development Programme*, EDIDP), a desenvolupar durant 2019-2020. La PADR finança investigació militar i l'EDIDP finançarà el desenvolupament de prototips, equips i tecnologia. Es tracta, per tant, de recursos públics de la UE per a recerca militar.

PROJECTES EN EL MARC DE LA PADR

El pressupost de la PADR és de 90 milions d'euros, distribuïts entre els tres anys de vigència del programa: 25 milions per a 2017 (ja compromesos i iniciats els primers projectes); 40 milions per a 2018 (aprovats i tancades les convocatòries per a propostes); 25 milions per a 2019 (pendents de confirmació i aprovació).¹ La seva implementació serà a través de subvencions. El 2017 es va obrir la primera convocatòria de finançament de projectes d'investigació militar i van ser aprovats cinc projectes que ja s'estan finançant:² Ocean2020, ACAMSII, GOSSRA, Vestlife i PYTHIA.

Ocean2020: rebrà una subvenció d'uns 35 milions d'euros. El seu objectiu és el suport a missions de vigilància marítima i, per això, integrarà drons i submarins no tripulats en les operacions de la flota. La informació obtinguda es combinarà amb sistemes convencionals per tal que els comandaments militars disposin d'una imatge completa a partir de moltes fonts diferents. Té per objecte millorar el coneixement de situació en l'entorn marítim. El projecte estarà gestionat per un consorci dirigit

Es tracta, per tant, de recursos públics de la UE per a recerca militar

1. European Defence Agency. Pilot Project and Preparatory Action on Defence Research. <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/pilot-project-and-preparatory-action-for-defence-research>

2. Comisión Europea, «El Fondo Europeo de Defensa pone en marcha nuevos proyectos de investigación paneuropeos», Comunicado de prensa, 16 de febrero de 2018. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-763_es.htm

per l'empresa italiana Leonardo i reuneix 42 socis de quinze països de la UE. El 2019 es realitzaran dues demostracions en el món real, una als països bàltics, dirigida per la Marina sueca, i una altra a la Mediterrània, dirigida per la Marina italiana. Hi participen els ministeris de Defensa d'Espanya, Estònia, França, Grècia, Itàlia, Lituània, els Països Baixos, Portugal, Suècia i el Regne Unit. Els socis industrials són: Indra, Safran, Saab, MBDA, PGZ/CTM Hensoldt, Intracom-IDE, Fincantieri y Qinetiq. Participen els centres d'investigació: Fraunhofer-Gesellschaft, TNO (Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek), Centre for Maritime Research and Experimentation (CMRE NATO) i l'Istituto Affari Internazionali (IAI) italiana.

ACAMSII: aquest projecte elaborarà un camuflatge adaptatiu per als soldats que els protegirà contra els sensors que operen en una sèrie de gammes de longituds d'ona. Hi participen socis d'Alemanya, França, Lituània, els Països Baixos, Portugal i Suècia. Les empreses participants procedeixen del sector tèxtil, l'aeroespacial i el d'integradors de sistemes de defensa: CITEVE, Damel i Safran. Els centres de recerca són: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) de Suècia, Fraunhofer-Gesellschaft i TNO.

Gossra: millorarà la compatibilitat d'elements de sistemes complexos (per exemple sensors o ulleres protectores digitals) que porten els soldats. Pretén garantir, d'una banda, que els dispositius amb què estan equipats els soldats funcionin conjuntament i, d'altra banda, crear una metodologia per especificar com es connecten els components, la qual cosa facilitarà elaborar nous dispositius que puguin funcionar amb l'equip existent. Gestionaran aquest projecte socis d'Alemanya, Espanya, Itàlia, els Països Baixos, Polònia, Portugal i Suècia. Les empreses implicades són Rheinmetall, Indra, GMV Aerospace and Defence, Leonardo, Larimart y Saab, així com les pimes Tekever i iTTi i el centre d'investigació TNO.

Vestlife: pretén crear vestits blindats ultralleugers per a soldats d'infanteria, peces de vestir eficaces en un context de defensa, però lleugeres, flexibles i còmodes. Hi participen socis d'Espanya, Finlàndia, Itàlia, els Països Baixos i Portugal, juntament amb les empreses CITEVE i FY-composites, i els centres de recerca AITEX y TECNALIA. També participen en el projecte dues pimes: BRAPA i Petroceramics.

PYTHIA: al desembre de 2017 es va signar el primer acord de subvenció amb aquest consorci. Aquest projecte té com a objectiu determinar les tendències clau en el món de les tecnologies de defensa innovadores, que evoluciona ràpidament.

El projecte PYTHIA té com a objectiu determinar les tendències clau en el món de les tecnologies de defensa innovadores, que evoluciona ràpidament

ACAMSII	Adaptive Camouflage for the Soldier II
Subvenció (€)	2.631.507
Data inici	1 maig 2018
Duració	36 mesos
Participants (7)	
TOTALFORSVARETS FORSKNINGSIINSTITUT (FOI)	Suècia
CENTRO TECNOLÓGICO DAS INDUSTRIAS TEXTIL E DO VESTUÁRIO DE PORTUGAL (CITEVE)	Portugal
FRAUNHOFER GESELLSCHAFT ZUR FÖRDERUNG DER ANGEWANDTEN FORSCHUNG E.V. (IOSB)	Alemanya
DAMEL - CONFECÇÃO DE VESTUÁRIO LDA (DAM)	Portugal
TEXTILE INSTITUTE OF CENTER FOR PHYSICAL SCIENCES AND TECHNOLOGY (FTMC)	Lituània
NEDERLANDSE ORGANISATIE VOOR TOEGEPAST-NATUURWETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK TNO (TNO)	Països Baixos
SAFRAN ELECTRONICS & DEFENSE (SAF)	França

GOSSRA	Generic Open Soldier System Reference Architecture
Subvenció (€)	1.488.642
Data inici	1 juny 2018
Duració	22 mesos
Participants (9)	
RHEINMETALL ELECTRONICS GMBH (RME)	Alemanya
GMV AEROSPACE AND DEFENCE S.A. (GMV)	Espanya
ITTI SP. Z O.O. (ITTI)	Polònia
TEKEVER ASDS LDA. (TEKEVER)	Portugal
LARIMART S.P.A. (LARIMART)	Itàlia
LEONARDO - SOCIETÀ PER AZIONI (LDO)	Itàlia
SAAB AKTIEBOLAG (SAAB)	Suècia
INDRA SISTEMAS SA (INDRA)	Espanya
NEDERLANDSE ORGANISATIE VOOR TOEGEPAST-NATUURWETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK (TNO)	Països Baixos

OCEAN2020	Open Cooperation for European Maritime Awareness
Subvenció (€)	35.480.000
Data inici	1 abril 2018
Duració	36 mesos
Participants (42)	
LEONARDO - SOCIETA PER AZIONI	Itàlia
NATO SCIENCE AND TECHNOLOGY ORGANISATION	Internacional
INDRA SISTEMAS SA	Espanya
FRAUNHOFER GESELLSCHAFT ZUR FOERDERUNG DER ANGEWANDTEN FORSCHUNG E.V.	Alemanya
SAAB AKTIEBOLAG	Suècia
OSRODEK BADAWCZO-ROZWOJOWY CENTRUM TECHNIKI MORSKIEJ SPOLKA AKCYJNA	Polònia
SAFRAN ELECTRONICS & DEFENSE	França
INTRACOM SA DEFENSE ELECTRONIC SYSTEMS	Grècia
NEDERLANDSE ORGANISATIE VOOR TOEGEPAST-NATUURWETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK TNO	Països Baixos
QINETIQ LIMITED	Regne Unit
BALTIJOS PAZANGIU TECHNOLOGIJU INSTITUTAS	Lituània
GMV IS SKYSOFT SA	Portugal
MBDA DEUTSCHLAND GMBH	Alemanya
I.D.S. - INGEGNERIA DEI SISTEMI - S.P.A.	Itàlia
GMV AEROSPACE AND DEFENCE SA	Espanya
TERMA A/S	Dinamarca
ECA ROBOTICS	França
FINCANTIERI SPA	Itàlia
E-GEOS SPA	Itàlia
TEKNOLOGIAN TUTKIMUSKESKUS VTT OY	Finlàndia
CYBERNETICA AS	Estònia
UMS SKELDAR	Suècia
SEADRONE	Espanya
AUTONAUT LTD	Regne Unit
BLUE BEAR SYSTEMS RESEARCH LIMITED	Regne Unit
CONSORZIO NAZIONALE INTERUNIVERSITARIO PER LE TELECOMUNICAZIONI	Itàlia
ETHNIKO KAI KAPODISTRIAKO PANEPISTIMIO ATHINON	Grècia
PROLEXIA	França
SCHONHOFER SALES AND ENGINEERING GMBH	Alemanya
ANTYCIIP SIMULATION SAS	França
INFINITE VISION GMBH & CO. KG	Alemanya
INSIS SpA	Itàlia
ALTUS LSA COMMERCIAL AND MANUFACTURING SA	Grècia
LUCIAD NV	Bèlgica
ISTITUTO AFFARI INTERNAZIONALI	Itàlia
HENSOLDT SENSORS GMBH	Alemanya
BLACKSHAPE SPA	Itàlia
MINISTERO DELLA DIFESA	Itàlia
LITHUANIAN ARMED FORCES	Lituània
MINISTRY OF NATIONAL DEFENCE, GREECE	Grècia
MINISTERIO DA DEFESA NACIONAL	Portugal
MINISTERIO DE DEFENSA DE ESPAÑA	Espanya

PYTHIA	Predictive Methodology for Technology Intelligence Analysis	
Subvenció (€)	947.610	
Data inici	1 febrer 2018	
Duració	18 mesos	
Participants (8)		
ENGINEERING - INGEGNERIA INFORMATICA SPA	Itàlia	
ZANASI ALESSANDRO SRL (Z&P)	Itàlia	
EXPERT SYSTEM FRANCE (ESF)	França	
HAWK ASSOCIATES LIMITED (HAWK)	Regne Unit	
WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA IM JAROSLAWA DABROWSKIEGO (WAT)	Polònia	
INSTITUT PO OTBRANA (BDI)	Bulgària	
I.C.S.A. INTELLIGENCE CULTURE AND STRATEGIC ANALYSIS (ICSA)	Itàlia	
UNIVERSITATEA NATIONALA DE APARARE CAROL I / CAROL I NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY (NDU)	Romania	

VESTLIFE	Ultralight Modular Bullet Proof Integral Solution for Dismounted Soldier Protection	
Subvenció (€)	2.433.425	
Data inici	1 maig 2018	
Duració	36 mesos	
Participants (6)		
ASOCIACION DE INVESTIGACION DE LA INDUSTRIA TEXTIL (AITEX)	Espanya	
CENTRO TECNOLOGICO DAS INDUSTRIAS TEXTIL E DO VESTUARIO DE PORTUGAL (CITEVE)	Portugal	
BRASSER PAUL (BRAPA)	Països Baixos	
FUNDACION TECNALIA RESEARCH & INNOVATION (TECNALIA)	Espanya	
PETROCERAMICS SPA (PETROCERAMICS)	Itàlia	
FY-COMPOSITES OY (FY-COMPOSITES)	Finlàndia	

Està previst finançar tres projectes més sota el pressupost de 2018, pendents de la seva publicació.

El 19 de març de 2019 la Comissió va publicar les noves convocatòries de propostes per a 2019, que destinaran 25 milions d'euros a la investigació sobre el domini de l'espectre electromagnètic i les futures tecnologies disruptives de defensa, dos àmbits considerats essencials per al lideratge tecnològic i la independència d'Europa. Les convocatòries sobre les tecnologies disruptives examinaran de quina manera la Unió pot donar suport millor a aquestes tecnologies que puguin generar canvis transformadors en l'àmbit militar. D'aquesta manera, es prepararà el terreny per a l'arribada del Fons Europeu de Defensa, que podria assignar fins al 8% del seu pressupost a aquestes tecnologies. Les temàtiques d'aquestes convocatòries són les següents:

Temàtiques	Assignació (milions d'euros) per a cada temàtica (pressupost 2019)
Domini de l'espectre electromagnètic - Radar, comunicacions i funcions de guerra electrònica basats en el sistema <i>European Active Electronically Scanned Arrays</i> per a aplicacions militars	10
Futures tecnologies disruptives per a defensa (sense temàtiques predefinides)	3,96
Futures tecnologies disruptives per a defensa (5 temàtiques predefinides)	7,5
Sistemes no tripulats- Estàndards d'interoperabilitat per a sistemes no tripulats militars	1,5
TOTAL	23,26

PROJECTES DINS DEL MARC DE EDIDP

Dotat amb 500 milions d'euros. La Comissió ja està llançant el primer pla de treball sota cobertura de l'EDIDP, amb el qual subvencionarà projectes industrials de defensa durant el període 2019-2020. El 4 d'abril la Comissió ha publicat setze convocatòries de propostes per a 2019 i s'espera que en segueixen d'altres per a 2020.³ Aquestes convocatòries abastaran àmbits prioritaris en tots els camps, és a dir, aire terra, mar, ciberespai i espai. Vegeu el desglossament⁴ a continuació:

3. Vegeu "convocatòries de propostes" a Comissió Europea, "El Fondo Europeo de Defensa va por buen camino, con 525 millones de euros para Eurodrone y otros proyectos conjuntos de investigación e industria", Comunicado de prensa, 19 de marzo de 2019. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1717_es.htm

4. European Commission; "Stepping up the EU's role as a security and defence provider". EDIDP and PADR – factsheet, 19/03/2019. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/34510>

Facilitació de les operacions, la protecció i la mobilitat de les forces militars

Categories	2019 (M€)	2020 (M€)
Capacitats per a la detecció d'amenaques QBRN (químiques, biològiques, radiològiques i nuclears) i contramesures mèdiques		13,5
Sistema terrestre no tripulat multiobjectius	30,6	
Control submarí que contribueixi a la resistència al mar		22,5
Capacitats de sistemes antidrons		13,5

Informació estratègica i seguretat de les comunicacions i el ciberespai

Categories	2019 (M€)	2020 (M€)
Capacitats aèries o espacials per a intel·ligència, vigilància i reconeixement (ISR) i comunicacions, sistemes aeris tàctics de control remot i sèrie de sensors per a integració de la gestió de trànsit aeri	43,7	
Capacitats de cbersituació i defensa, xarxes militars i tecnologies per a comunicacions segures i compartició d'informació	17,7	14,3
Capacitats de cbersituació i alerta primerenca		22,5
Capacitats de comunicació per satèl·lit: situació, navegació i temporització	44,1	
Capacitats de vigilància marítima		20
Sistema de control i comandament europeu (C2) per a nivells estratègic i tàctic.	20	

Capacitat per dur a terme operacions de molt alta tecnologia

Categories	2019 (M€)	2020 (M€)
Millora de l'actual i desenvolupament de la propera generació de capacitats terrestres d'atac de precisió	6,5	7
Capacitats de combat terrestre		9
Capacitats de combat aeri	12	22
Futurs sistemes navals i tecnologies relacionades	14,5	

Tecnologies de defensa innovadores i pimes

Categories	2019 (M€)	2020 (M€)
Instruments de simulació i realitat virtual i equips per a formació, entrenament, disseny de sistemes, desenvolupament i integració, assaigs i validació		3,5
Tecnologies de defensa d'intel·ligència artificial		5,7
Categoria per a pimes - solucions innovadores orientades a la defensa	7,5	10

Al marge d'aquestes 21 convocatòries, s'han proposat dos projectes per rebre ajuda directa: 100 milions d'euros es destinaran a finançar el desenvolupament del Eurodrone (*Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft System*, MALE RPAS), considerat fonamental per a l'autonomia estratègica d'Europa i 37 milions d'euros es destinaran a interoperabilitat i seguretat de les comunicacions militars a través del programa ESSOR.

Eurodrone està gestionat per l'OCCAR (*Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement*) i té com a objectiu desenvolupar un avió de doble turbohèlix en dues configuracions: una versió d'intel·ligència, vigilància i reconeixement, i una altra equipada amb armament. França, Alemanya, Itàlia i Espanya participen en el projecte i Bèlgica té estatus d'observador.⁵ Airbus, contractista principal, juntament amb els altres participants, Dassault i Leonardo, van presentar un model⁶ al Berlin Air Show d'abril de 2018. Amb data 13 de desembre de 2018 s'anunciava⁷ a la pàgina web d'Airbus la invitació a presentar una oferta relativa a la fase de desenvolupament i producció del programa europeu MALE RPAS. Airbus, com a contractista principal, coordinarà la resposta industrial.

El projecte ESSOR (*European Secure Software defined Radio*) és un sistema interoperable de comunicacions de veu i dades militars. És un projecte de la PESCO (*Permanent Structured Cooperation*).⁸ Hi participen els governs de Finlàndia, França, Itàlia, Polònia, Espanya i Suècia. Gestionat, també, per l'OCCAR. Els membres del consorci industrial són Bittium de Finlàndia, Indra d'Espanya, Leonardo d'Itàlia, Radmor de Polònia i Thales de França.⁹

5. Fergus Kelly; «EU allocates €525 million for defense projects including Eurodrone», *The Defense Post*, March 19, 2019. <https://thedefensepost.com/2019/03/19/eu-funding-defense-projects-eurodrone-525-million/>
6. Sebastian Sprenger; «Companies unveil 'Eurodrone' model at Berlin Air Show», *Defense News*, April 26, 2018. <https://www.defensenews.com/industry/techwatch/2018/04/26/companies-unveil-eurodrone-model-at-berlin-air-show/>
7. Airbus, «The European MALE RPAS programme successfully passed the System Preliminary Design Review as final milestone of the Programme Definition Study», *Airbus Newsroom*, 13 December 2018. <https://www.airbus.com/newsroom/press-releases/en/2018/12/The-European-MALE-RPAS-programme-successfully-passed-the-System-Preliminary-Design-Review.html>
8. Fergus Kelly; «EU allocates €525 million for defense projects including Eurodrone», *The Defense Post*, March 19, 2019. <https://thedefensepost.com/2019/03/19/eu-funding-defense-projects-eurodrone-525-million/>
9. Press release, "ESSOR (European Secure Software defined Radio) programme continues into the development of Operational Capability 1 (OC1)", Bittium Corporation, November 7, 2017. <https://www.bittium.com/index.php?id=1602&locate=PRM%2F2017%2F2722446>

EL PAPER DEL GRUP DE PERSONALITATS

Amb només uns pocs projectes ja aprovats fins al moment, s'observa en la majoria d'ells la presència, com a adjudicatàries, d'aquelles entitats els presidents de les quals eren membres d'aquell Grup de Personalitats creat el 2015 per la Comissió Europea per assessorar sobre recerca en defensa. És a dir, la Comissió crea un grup assessor constituït en bona part pel sector privat de la indústria militar i de seguretat. Aquest grup aconsella una política d'inversió pública en recerca i desenvolupament en l'àmbit de la defensa que beneficia substancialment a aquest sector. I la Comissió segueix escrupolosament les seves recomanacions.

Estem assistint a la repetició de la jugada que la Comissió i la indústria europea de defensa van dur a terme anys enrere en l'àmbit de la seguretat. En efecte, el 2003, la Comissió Europea va establir un Grup de Personalitats (GoP) en el camp de la investigació en seguretat, que incloïa 8 representants (de 21 membres) de l'empresa armamentista.¹⁰ Al febrer de 2004 la Comissió ja incloïa la majoria de les recomanacions d'aquest GoP i anunciava el llançament d'una *Preparatory Action on Security Research* (PASR). Aquest GoP d'investigació en seguretat va establir les bases del futur *European Security Research Programme* (ESRP), l'objectiu del qual era el desenvolupament de tecnologies de seguretat i l'impuls d'una indústria europea de seguretat globalment competitiva. El 2007 es va integrar l'ESRP, amb una dotació de 1.400 milions d'euros, al programa marc FP7 (*Seventh Framework Programme for Research and Development*, 2007-2013). Actualment l'ESRP és el component de seguretat, amb una dotació de 1.700 milions d'euros, del programa *Horizon 2020*, que abraça el període 2014-2020.

En els dos GoP, el de 2003 sobre investigació en seguretat i el de 2015 (esmentat a l'inici d'aquest article) sobre recerca en defensa, el pes específic de la indústria europea de defensa i seguretat va ser important, com reflecteix la taula següent. Els centres d'investigació militar Fraunhofer-Gesellschaft i TNO van formar part del GoP de 2015 (TNO també va ser membre del GoP de 2003).

Participació de les empreses de seguretat i defensa en els Grups de Personalitats (GoP) de 2003 i 2015

Empresa	GoP 2003	GoP 2015
AIRBUS (abans EADS)	X	X
BAE Systems	X	X
THALES	X	
LEONARDO (abans FINMECCANICA)	X	X
ERICSSON	X	
INDRA	X	X
SIEMENS	X	
DIEHL	X	
MBDA*		X
Saab		X
Liebherr-Aerospace		X
	8/21	7/16

* MBDA és una joint venture constituïda per Airbus, BAE Systems i Leonardo

la Comissió crea un grup assessor constituït en bona part pel sector privat de la indústria militar i de seguretat

10. Ben Hayes, NeoConOpticon. The EU Security-Industrial Complex. Transnational Institute, 2009. <http://www.statewatch.org/analyses/neoconopticon-report.pdf>

Repassant les empreses participants en els pocs projectes ja aprovats, observem presències significatives: Leonardo, Indra, Airbus, Saab, MBDA, Thales, TNO, Fraunhofer-Gesellschaft.

És fàcil relacionar aquestes noves polítiques de la UE amb el fet que, des de fa uns anys, la indústria d'armament ha anat ampliant la seva producció cap a la tecnologia de seguretat i vigilància. A més d'avions o tancs de combat, actualment també fabrica radars, sistemes de detecció, dispositius de vigilància i d'identificació biomètrica, tecnologia destinada als murs fronterers, etc.

És a dir, la UE ha estat beneficiant durant anys a la indústria europea de seguretat i defensa, primer, amb subvencions destinades a la investigació en seguretat i, més tard, amb l'adquisició a aquesta indústria dels resultats d'aquesta investigació. Però aquesta és la primera vegada que la UE assigna fons públics a recerca estrictament militar i incentivarà la compra posterior dels productes i tecnologies militars resultants.

EL FONS

DESCRIPCIÓ GENERAL

La PADR i l'EDIDP representen el preàmbul de la implementació del Fons de Defensa. El volum financer proposat per al període 2021-2027 és de 13.000 milions d'euros, a càrrec del proper pressupost de la UE: 4.100 milions per a projectes d'investigació i 8.900 milions per a projectes de desenvolupament. Al febrer de 2019 s'ha arribat a un acord polític preliminar de regulació del Fons per part del Parlament Europeu, el Consell i la Comissió en les denominades negociacions tripartides.¹¹ Ara ha de ser aprovat formalment pel Parlament Europeu i el Consell.

El text de l'acord preliminar ens diu que els objectius del Fons són:

- la promoció d'una indústria europea de defensa per fer-la més competitiva i innovadora,
- l'impuls de les inversions conjuntes en investigació i desenvolupament de productes i tecnologies de defensa (per millorar la relació cost-eficiència),
- l'impuls de la compra conjunta d'equips de defensa,
- el foment del consum del mercat interior de tecnologies i productes europeus de defensa (el que incrementarà la no dependència respecte fons no europees).

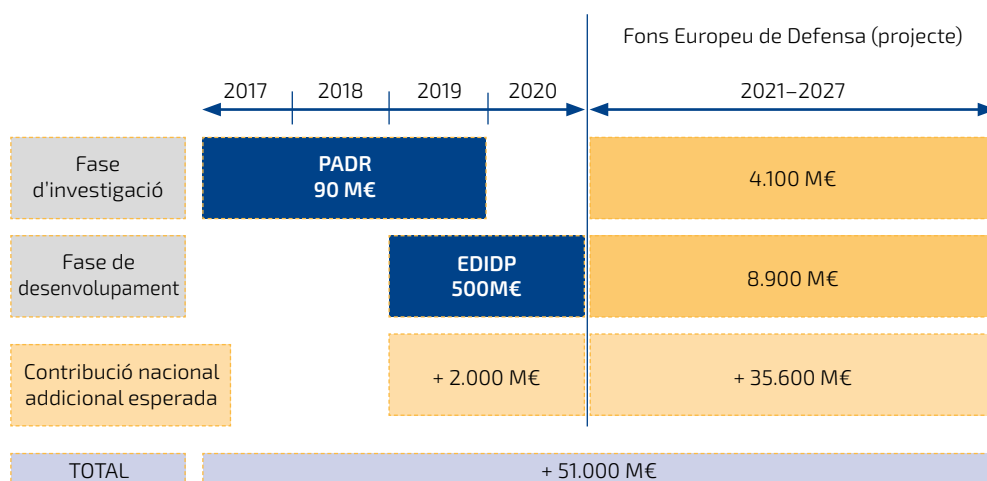
Segons la proposta de regulació, el Fons promourà la cooperació entre Estats membres en la producció d'equips i tecnologia de defensa interoperables i d'avantguarda. S'allega que la duplicitat actual de capacitats militars implica una major despesa i menor interoperabilitat. El Fons impulsarà la compra conjunta d'equips de defensa i fomentará especialment la participació en projectes col·laboratius de la petita i mitjana empresa (concedint uns percentatges de finançament més alts), que finançarà principalment mitjançant subvencions. El Fons abastará el cicle complet: investigació, desenvolupament de prototips i certificació dels models. Altres objectius del Fons seran la introducció de nous productes i tecnologies de defensa, incloses les disruptives, i un ús més eficient de la despesa en recerca militar a la UE.

Aquesta és la primera vegada que la UE assigna fons públics a recerca estrictament militar i incentivarà la compra posterior dels productes i tecnologies militars resultants

11. Council of the European Union, *Proposal for a regulation of the European parliament and of the council establishing the European Defence Fund*. General Secretariat of the Council, 1 March 2019. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6733-2019-REV-1/en/pdf>

En la fase d'investigació i disseny, el finançament pot arribar fins al 100%. En la fase de desenvolupament de prototips, el Fons complementarà la inversió dels Estats membres mitjançant el finançament de fins a un 20% dels costos. Per a les activitats més enllà de la fase de prototips, és a dir activitats d'assaig, qualificació i certificació, es preveu un finançament de fins al 80%.

		UE	Estats membres	Subtotals
PADR		90	-	90
EDIDP		500	2.000	2.500
Fons 2021-2027	Investigació	4.100	-	4.100
	Desenvolupament	8.900	35.600	44.500
Total		13.590	37.600	51.190

La UE podrà finançar també contractació precomercial conjunta mitjançant l'adjudicació de subvencions a administracions o empreses contractants. S'establiran formes diferents d'acords financers a disposició dels Estats membres per a desenvolupament i adquisició conjunts de capacitats de defensa.

Perquè un projecte sigui susceptible de finançament ha de ser assumit de manera cooperativa per un consorci d'almenys tres entitats que tinguin la seu en almenys tres Estats membres diferents o països associats. Almenys tres d'aquestes entitats no estaran controlades, durant la implementació completa del projecte, directament o indirectament, per una mateixa entitat, i no es controlaran entre si. Aquest requisit no s'exigirà als projectes relacionats amb tecnologies disruptives per a defensa o projectes que explorin la viabilitat de nous productes o tecnologies. Aquestes activitats es podran dur a terme per una única entitat.

El Fons defineix tecnologies disruptives per a la defensa com aquelles que impliquin un canvi de paradigma en el concepte i la direcció dels afers de defensa, reemplaçant tecnologies de defensa existents o convertint-les en obsoletes. El Fons els destinarà, com a mínim, entre un 4% i un 8% del pressupost total. I els programes de treball formularan

les formes més apropiades per finançar-les. Sorprèn que, per a certes tecnologies, s'elimini el requisit de cooperació entre, com a mínim, tres entitats d'Estats membres diferents, tenint en compte que un dels objectius del Fons és l'impuls de les inversions conjuntes en recerca i desenvolupament.

La proposta de regulació prohibeix finançar el desenvolupament d'armes autònomes letals sense la possibilitat de control humà. Sí que es podrà finançar el desenvolupament de sistemes d'alerta ràpida i de contramesures amb objectius defensius. Segons això, sembla que n'hi hauria prou que les armes autònomes letals disposin d'un mecanisme de control humà perquè siguin subvencionables. No obstant això, l'existència d'aquest mecanisme no garanteix el seu ús. D'altra banda, l'expressió "sistemes d'alerta ràpida i contramesures amb objectius defensius" és tan imprecisa que pot incloure una gran varietat d'armes. Caldria un redactat inequívoc de prohibició, amb independència de l'existència o no d'un dispositiu de control humà.

El text de regulació disposa en el seu Article 11-6 que no seran subvencionables els projectes de desenvolupament de productes i tecnologies l'ús o producció dels quals estiguin prohibits pel dret internacional. No obstant això, és preocupant la manca de concreció d'aquesta restricció. Així per exemple, hi ha un Tractat de Prohibició d'Armes Nuclears que encara no ha entrat en vigor en no haver assolit el mínim d'estats signants. Aquesta falta de concreció de la regulació del Fons podria servir de justificació per a subvencionar un projecte relacionat amb armes nuclears.

S'estipula que només poden optar a finançament les entitats establertes a la UE o en països associats i no controlades per tercers països, o per entitats jurídiques de tercers països. En determinades circumstàncies (que el text no especifica), podran optar a finançament les filials establertes a la UE d'empreses de tercers països, sempre que es compleixin determinades condicions que garanteixin que no es posen en perill els interessos de seguretat i defensa de la UE i dels Estats membres. Aquesta disposició sembla una porta oberta a la participació d'indústria no europea. I no sembla molt congruent amb l'objectiu d'assolir una base tecnològica europea autònoma.

Segons la proposta, es conferirà a la Comissió l'autoritat en la implementació del programa de treball i en les decisions d'adjudicacions. La Comissió estarà assistida per un comitè compost pels Estats membres ("el Comitè"). El finançament de la Unió s'atorgarà a partir de convocatòries competitives per a possibles propostes de conformitat amb la Regulació 2018/1046 del Parlament europeu i el Consell. No obstant això, en circumstàncies excepcionals (que tampoc no s'especifiquen) es podrà adjudicar finançament de la UE a un projecte sense una convocatòria de propostes. No creiem que aquesta sigui la forma òptima d'evitar situacions de corrupció i privilegis.

L'acord contempla que la Comissió nomeni experts independents que l'assisteixin en l'escrutini ètic i en l'avaluació de les propostes. S'informarà anualment el Comitè sobre la llista d'experts, però no es farà pública. Es triaran en base a les seves aptituds, experiència i coneixement. Seran ciutadans de la UE del major nombre possible d'Estats membres

Hi ha un Tractat de Prohibició d'Armes Nuclears que encara no ha entrat en vigor en no haver assolit el mínim d'estats signants. Aquesta falta de concreció de la regulació del Fons podria servir de justificació per a subvencionar un projecte relacionat amb armes nuclears

i es seleccionaran a partir de convocatòries dirigides als ministeris de Defensa i agències subordinades, altres organismes governamentals relacionats, instituts de recerca, universitats, associacions empresarials o empreses del sector de la defensa. No avaluaran ni assessoraran sobre matèries respecte a les quals tinguin conflicte d'interessos, en particular respecte a la seva posició actual. Aquesta proposta de regulació no evita el fenomen de la porta giratòria. Ja que el text fa referència a càrrecs actuals dels experts independents, però no a possibles càrrecs futurs. El concepte de porta giratòria es pot definir com el transvasament entre alts càrrecs de l'Administració i el sector privat. En el cas que ens ocupa, entre ministeris de Defensa, agències subordinades i organismes governamentals relacionats i la indústria de defensa i seguretat. És notori que el fenomen de la porta giratòria està molt més arrelat en l'àmbit del sector de defensa que en altres àrees industrials. D'altra banda, la indústria de defensa participarà de nou en la presa de decisions que l'afecten, és a dir, en la selecció dels projectes que presenten les pròpies empreses del sector i en el seu examen ètic.

Després d'avaluar les propostes amb l'ajuda dels experts independents, la Comissió ha de seleccionar els projectes que seran finançats pel Fons. S'informarà els Estats membres dels resultats de l'avaluació, de la llista de projectes seleccionats i del progrés d'aquests projectes.

En el document de regulació del Fons s'afirma que, en la fase de prototips, els Estats membres normalment decideixen la consolidació de la seva inversió i inicien el procés de compra dels futurs productes o tecnologies de defensa. Per aquesta raó, en aquesta fase específica, els Estats membres aproven compromisos com ara el repartiment dels costos. Per assegurar la credibilitat del seu compromís, l'assistència de la UE sota la cobertura del Fons no ha de passar normalment del 20% dels costos subvencionables, amb la qual cosa la resta anirà a càrrec del finançament nacional de cada Estat membre. És a dir el finançament d'aquesta fase per part del Fons tindrà un previsible efecte multiplicador de manera que la despesa total serà 5 vegades l'aportat pel Fons.¹² L'acord ja contempla, en els criteris d'adjudicació d'ajudes per part del Fons, el compromís dels Estats membres de cofinançar els projectes de desenvolupament. Tant és així que, com a criteri d'admissibilitat perquè un projecte sigui subvencionable, el consorci que el presenta ha de demostrar que els costos d'una activitat que no estan coberts pel finançament de la Unió quedaran coberts per altres mitjans de finançament, com podrien ser les contribucions dels Estats membres i països associats o cofinançament d'entitats (Article 23).

Es preveu que el percentatge del 20% a càrrec de la UE per a projectes de desenvolupament de prototips es pugui incrementar en dos casos: quan el consorci receptor estigui integrat per, com a mínim, el 10-15% de pimes i quan el projecte s'emmarqui en el context de la PESCO. En qualsevol cas, la bonificació addicional no excedirà del 35% (Article 14).

Segons l'acord preliminar del Fons, el sector de la defensa ha de fer front a costos específics indirectes, com els costos de seguretat. Es justifica així l'establiment d'una tarifa plana del 25% del total de costos directes subvencionables, per pagar costos indirectes. Com a alternativa, els costos indirectes subvencionables es podran determinar de conformitat amb les pràctiques habituals de comptabilitat de costos del receptor.

12. Comisión Europea, «Fondo Europeo de Defensa: 5 500 millones de euros anuales para impulsar las capacidades de defensa de Europa», Comunicado de prensa, 7 de junio de 2017. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_es.htm

Per garantir que els projectes finançats contribuïran a la competitivitat i eficiència de la indústria de defensa europea, l'acord considera que és important que els Estats membres es proveïxin del producte final o facin servir la tecnologia conjuntament. És a dir que organitzin de forma conjunta els seus processos de proveïment, particularment mitjançant la utilització d'un organisme central de compra.

Els criteris d'adjudicació per a projectes de desenvolupament hauran de tenir en compte que els Estats membres es comprometen políticament o legalment a, de forma conjunta, usar, posseir o mantenir el producte o tecnologia de defensa resultant.

La *European Defence Agency* participarà com a convidada observadora en el Comitè que assistirà la Comissió. Proporcionarà els seus punts de vista i experiència. L'*European External Action Service* també serà convidada a col·laborar.

La implementació del Fons es vincula amb la voluntat de constituir una força armada europea. De fet, aquells projectes que es duguin a terme en el context de la Cooperació Estructurada Permanent (en versió anglesa PESCO) podran, de ser subvencionables, rebre una prima de cofinançament addicional del 10%.¹³ I, d'altra banda, com era de preveure, també s'emmarca dins de la política exterior de la UE. Segons la proposta de regulació del Fons, els projectes hauran d'estar en consonància amb les prioritats de la política exterior i de seguretat comuna (CFSP) o relacionades amb l'OTAN.

La UE no tindrà la propietat intel·lectual sobre els productes o les tecnologies resultants dels projectes finançats, llevat que l'ajuda de la UE es subministri mitjançant contractació pública. Els resultats seran propietat dels receptors que els hagin generat. La justificació, segons la proposta de regulació del Fons, es basa en què se subvencionen només les fases d'investigació i desenvolupament de productes i tecnologies de defensa. És a dir que amb fons públics es pagaran les activitats prèvies necessàries a la producció i comercialització de productes, però el benefici obtingut de la seva venda redundarà exclusivament en el sector privat.

SUBVENCIONS DE PROJECTES

Perquè un projecte pugui optar a finançament ha de tenir relació amb una o més de les activitats següents:

- a) activitats amb l'objectiu de crear, consolidar i millorar coneixement, productes i tecnologies, incloent tecnologies disruptives, que puguin obtenir efectes significatius en l'àrea de defensa;
- b) activitats que tinguin per objectiu incrementar la interoperabilitat i resistència, incloent producció segura i intercanvi de dades; dominar tecnologies cabdals de defensa; reforçar la seguretat del subministrament o possibilitar l'explotació efectiva de resultats de productes o tecnologies de defensa;

La implementació del Fons es vincula amb la voluntat de constituir una força armada europea

13. Comisión Europea, « Presupuesto de la UE para el período 2021-2027: la Comisión acoge con satisfacción el acuerdo provisional relativo al futuro Fondo Europeo de Defensa », Comunicado de prensa, 20 de febrero de 2019. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1269_es.htm

- c) estudis, per exemple, de viabilitat de tecnologies, productes, serveis o processos nous o perfeccionats;
- d) disseny d'un producte, component tangible o intangible o tecnologia de defensa i definició de les especificacions tècniques amb què aquest disseny ha estat desenvolupat, que poden incloure assajos per reduir riscos en un entorn industrial;
- e) el desenvolupament del model d'un producte, component tangible o intangible o tecnologia de defensa, que pugui presentar el rendiment d'aquest element en un entorn operatiu (sistema prototip);
- f) assaig d'un producte, component tangible o intangible o tecnologia de defensa;
- g) la qualificació d'un producte, component tangible o intangible o tecnologia de defensa;
- h) la certificació d'un producte, component tangible o intangible o tecnologia de defensa;
- i) el desenvolupament de tecnologies o béns que incrementin l'eficiència al llarg del cicle de vida de productes i tecnologies de defensa.

Segons la proposta de regulació del Fons, aquest s'implementarà mitjançant programes de treball anuals de conformitat amb l'Article 110 de la Regulació Financera.

Exceptuant la part del programa de treball dedicat a tecnologies disruptives per a aplicacions de defensa, les temàtiques de recerca i les categories dels projectes cobriran productes i tecnologies en les àrees de:

- a) preparació, protecció, desplegament i sostenibilitat;
- b) gestió d'informació i comandament, control, comunicació, ordinadors, intel·ligència, vigilància i reconeixement (C4ISR), ciberdefensa i ciberseguretat; i
- c) combat i efectors.

CONTEXTUALITZANT EL FONS

El pressupost del Fons no serà l'única partida destinada a l'àmbit militar. De fet, segons l'acord preliminar, el Fons complementarà altres programes de la UE proposats per la Comissió, en particular els 6.500 milions d'euros del *Connecting Europe Facility*, dirigits a millorar les infraestructures estratègiques de transport de la UE per adequar-les a la mobilitat militar i la proposta d'un nou programa *Horizon Europe* d'investigació i innovació, de 100.000 milions d'euros. El programa *Horizon Europe* està concebut per a la recerca en general, però que l'acord l'esmentí indica clarament que es preveu que una part del programa s'assigni a investigació militar.

El pressupost del Fons no serà l'única partida destinada a l'àmbit militar

La implementació del Fons, en cas que finalment s'aprovi, repercutirà negativament en altres partides pressupostàries de la UE. El pressupost global de la UE que la Comissió proposa per al període 2021-2027 és de 1.135.000 milions d'euros. Segons un comunicat de premsa de la Comissió de maig de 2018,¹⁴ cal augmentar el finançament de noves i urgents prioritats de la Unió i això comportarà retallades en altres capítols. Segons la Comissió, actualment és convenient invertir en àmbits com la investigació i la innovació, la joventut, l'economia digital, la gestió de les fronteres, la seguretat i la defensa. I proposa que es redueixi el finançament de la política agrícola comuna i de la política de cohesió (on s'inclou la integració a llarg termini dels immigrants), en ambdós casos al voltant del 5%. Es prioritzaran, per tant, àmbits com la gestió de fronteres, la seguretat i la defensa que no redundaran en el benestar social de la població europea.

14. Comisión Europea, «Presupuesto de la UE: la Comisión propone un presupuesto moderno para una Unión que proteja, empodere y vele por la seguridad», Comunicado de prensa, 2 de mayo de 2018. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3570_es.htm

CONCLUSIONS I REFLEXIONS FINALS

Es desprèn de la proposta de regulació del Fons un inequívoc interès a fomentar el consum, per part dels Estats membres, de material militar. De forma reiterada, s'afirma la conveniència d'impulsar un mercat intern de productes i tecnologia de defensa. I encara més, un criteri addicional per obtenir una subvenció d'un projecte de desenvolupament consisteix en què els receptors demostrin que els Estats membres s'han compromès conjuntament a fer servir, posseir o mantenir el producte o tecnologia final, tal com estipula l'article 24 de la proposta de regulació.

Es desprèn també del text de regulació la voluntat d'afavorir la investigació i desenvolupament de tecnologies disruptives. Aquesta decisió és, si més no, inquietant, ja que pot desembocar en l'obtenció d'armes més mortíferes i impredecibles. La pólvora va ser, en el seu moment, una tecnologia disruptiva ja que va suposar un canvi radical en la formulació de la guerra.

Les contribucions dels Estats membres implicarà un augment important de la despesa en defensa en els pressupostos nacionals, que possiblement vagi en detriment de partides socials. La Comissió ja ha expressat que aquesta és la seva intenció respecte als pressupostos de la Unió. Globalment la despesa europea en defensa (dels Estats membres i de la UE) experimentarà un increment substancial.

L'execució del Fons significarà la culminació de la jugada mestra que el sector europeu de defensa i seguretat ha anat duent a terme des de la passada dècada. Fons públics subvencionaran la investigació (el 100% dels costos a càrrec de la UE) i el desenvolupament (20% a càrrec de la UE i la resta a càrrec dels Estats membres) de productes i tecnologia militar. La indústria de defensa durà a terme aquesta investigació, es quedarà amb la propietat intel·lectual del material i tecnologia de defensa resultants i vendrà aquests resultats als Estats membres que, segons la regulació del Fons, s'hauran compromès a això. Un procés absolutament anàleg al que, en la passada dècada, va subvencionar la recerca en tecnologia de seguretat. Les empreses de defensa i seguretat estan venent aquesta tecnologia de seguretat tant als Estats de la UE com a tercers països als quals la Unió Europea està externalitzant el control de la immigració. I la justificació de tot això radica, segons la proposta

de regulació del Fons, en què la situació a les regions properes a Europa és inestable i que la UE s'enfronta a l'emergència de noves amenaces, com els ciberatacs i a altres reptes més convencionals. D'una banda, és més que dubtós que la protecció contra ciberatacs requereixi material militar. No entenem per què la gestió de la ciberseguretat ha de recaure en mans militars i no civils. D'altra banda, cal suposar que la inestabilitat en països veïns a Europa a què es refereix el text de regulació, està relacionada amb la immigració. Una immigració que procedeix, tant de països amb conflictes bèl·lics que la UE ajuda a mantenir amb l'exportació d'armes, com de països on la misèria obliga els seus habitants a emigrar.

La indústria europea de seguretat i defensa està influïnt i participant en les decisions sobre política de defensa de la UE. Els mateixos dirigents de la Unió han convidat una vegada i una altra al sector industrial militar a formar part dels òrgans que dissenyen les directrius de les polítiques de seguretat i defensa comunitàries.

Finalment, cal recordar que algunes de les empreses d'armes i tecnologia de seguretat que es beneficiaran de la implementació del Fons, tenen un llarg historial de corrupció i males pràctiques. Per citar-ne algunes: BAE Systems, Leonardo, Thales, Indra.¹⁵ Això no va ser obstacle perquè totes elles formessin part d'un o altre o tots dos Grups de Personalitats sobre investigació en seguretat i investigació en defensa.

En definitiva, els dirigents de la UE estan apostant clarament per un increment de la militarització d'Europa.

15. Vegeu els annexos de J. Calvo Rufanges, et altri, *La transformación del complejo militar-industrial*, Centre Delàs d'Estudis per la Pau y NOVACT, 2017. I, per al cas d'Indra: Antonio M. Vélez; "Hacienda y la Seguridad Social permitieron a Indra redactar pliegos de concursos que amañó con sus rivales", *eldiario.es*, 01/08/2018. https://www.eldiario.es/economia/Hacienda-Seguridad-Social-permitieron-Indra_0_798970848.html